

sis divinæ providentiæ rationem reddendo. Illa autem præscientia non potest esse conjecturalis, vel in dispositionibus talium personarum. Quia in Angelis et primo homine erant optimæ dispositiones ad bonum potius quam malum eligendum, nec erat in eis aliqua prava dispositio, vel inclinatio ad malum, in qua talis conjectura fundari possit; fuit ergo præscientia certa veritatis futuræ et Deo præsentis. Atque eandem quæstionem de creatione malorum Angelorum cum præscientia peccati eorum movet D. Hieronym., dialog. 3 contra Pelagian., non longe a princip., et respondet: *Vis audire rationem: Deus præsentia judicat, non futura, nec condemnat ex præscientia, quem noverit talem fore, qui sibi postea displiceat.* Quæ profecto non nisi de conditionata scientia vera simpliciter esse possunt. Item, idem interrogat Damasc., dialog. contra Manichæos, parum ante medium, et respondet: *Eximia quædam ac singularis bonitas in causa fuit, cur eum procrearet. Sic enim secum locutus est: Quandoquidem iste malus futurus est, omniaque quibus eum afficio bona perditurus, egone quoque eum bono prorsus spoliabo ac delebo? Minime. Verum quamvis ipse improbus futurus sit, tamen eum non ita multabo, ut mei particeps non sit; verum bonum unum ipsi tribuam, nempe ut essentiæ ratione, me ipsi impertiam hocque nomine quod sit, in boni mei partem, vel invitus, veniat.* Per quæ verba evidenter affirmat Damasc. habuisse Deum hanc conditionatam præscientiam de peccato Angelorum, prius ratione quam haberet decretum creandi illos, et non obstante illa voluisse illos creare propter bonitatem suam, et quia non punit peccata priusquam fiant, nec decernit pœnam propter illa, donec absolute futura esse prævideat, nec ejus bonitatem malum vincere potest, ut idem Damasc. dixit lib. 4 de Fide, cap. 22. Et similis quæstio, tam de Angelo quam de homine in statu innocentie, tangitur a Gregorio Nysseno in Oration. catechetica, cap. 7; et nomine Chrysostomi in homil. de Adam et Eva, in tom. 1, ubi eandem præscientiam supponere videtur, quamvis non tam clare quin possit aliquis tergiversari. Denique similem quæstionem seu objectionem a Marcione refert Tertullianus, lib. 2 contra illum, cap. 5, et constanter contra illum hanc præscientiam cum bonitate et potentia Dei conjunctam docet, ostendens non esse contrarium divinæ bonitati, imo illi valde consentaneum, non obstante præscientia peccati futuri in homine,

si tali modo crearetur, illum creare, simul permittendo peccatum sub tali conditione prævisum; non potest enim totus ille discursus de alia præscientia intelligi. Unde, cap. 7, expresse dicit: *Sed etsi præscierat male hominem institutione sua usurum, quid tam dignum Deo, quam gravitas, quam fides institutionum qualiumcumque.*

17. Ad hæc vero testimonia respondet quidam vir doctus hos Patres non loqui de præscientia conditionata, sed de absoluta, quia hæretici, vel ethnici, quibus respondent, de hac scientia loquebantur; non enim erant tam subtiles ut de altera cogitarent, neque ad objectiones illorum erat necessaria; sic enim argumentabantur: Si Deus non præscivit peccatum Adæ, non est perfectus; si præscivit, non est Adæ imputandum peccatum, quia illud vitare non potuit; ita enim refert argumentum Hieronymus libro 3 contra Pelag., circa principium, et optime intelligitur de absoluta scientia visionis. Unde Sancti respondent habuisse Deum præscientiam, et nihilominus Adamo juste imputari, quia præscientia illi peccandi necessitatem non imposuit. Hæc vero responsio diminuta est, et licet alicui loco possit accommodari, non tamen omnibus. Tribus enim modis fit illa objectio vel quæstio. Primo, in sensu prædicto, in quo sine dubio loquitur Hieronymus; et sine dubio intelligitur optime de absoluta scientia, et ideo nos illo testimonio et similibus non utimur. Secundo, fit illa interrogatio de præscientia peccati antecedente voluntatem creandi, non vero de futuro in effectu, sed de possibili, id est, cur Deus, præsciens hominem peccare posse, illum creare voluit, et dare præceptum exponendo illum tali periculo, et non præveniando illum ne peccare posset: et in hoc sensu tractat quæstionem Basil., hom. 9, ex variis, Quod Deus non sit auctor malorum, versus finem. Et sic etiam illa quæstio præsentis instituti non deservit, et ideo non allegavi illum locum Basili; et in eundem sensum trahi potest auctor homiliae de Adam et Eva. Tertio, movetur quæstio de præscientia peccati non tantum possibilis, sed etiam futuri, et quæ secundum rationem antecedit in Deo voluntatem creandi hominem, et dandi præceptum, ac permittendi peccatum, et in hoc sensu evidenter procedit quæstio de scientia conditionata, ut satis ostensum est, et prædictus auctor non negat; sed negat in hoc sensu esse vel propositam quæstionem ab ethnicis, vel admissam et tractatam a Patribus.

18. *Ethnici et hæretici proposuerunt quæstionem allatam, cui conditionata scientia Patres responderunt. — Evidenter constat ex verbis Cyrilli. — Contrarium autem constat evidenter ex verbis Marcionis apud Tertullianum in dicto cap. 7; sic enim objiciebat: Si Deus bonus, et præsciens futuri, et avertendi mali potens, cur hominem, et quidem imaginem et similitudinem suam, imo et substantiam suam per animæ scilicet sensum, passus est labi de obsequio legis in mortem, circumventum a diabolo? Si enim et bonus, qui evenire tale quid nollit, et præsciens, qui eventurum non ignoraret, et potens qui depellere valeret, nullo modo evenisset quod sub his tribus conditionibus divinæ majestatis evenire non posset. Quod si evenit, absolutum est e contrario Deum neque bonum credendum, neque præsciens, neque potentem.* Ex quorum tenore verborum, constat ipsum loqui de præscientia peccati non possibilis tantum, sed etiam futuri, ut expresse dicit, et postea Tertullianus in toto discursu supponit et admittit. Item constat loqui de præscientia antecedente voluntatem creandi hominem, et permittendi peccatum ejus, quia ex illa præscientia, cum potentia et bonitate, inferebat hæreticus non debuisse Deum tale peccatum permittere. Unde ultimo constat illum non voluisse ex præscientia inferre peccatum fieri necessario, ac proinde non esse peccatum: sed potius supponendo illud esse malum et peccatum, inferebat, quandoquidem Deus illud non evitavit, cum posset et præsciret, illi esse imputandum, ac proinde non esse bonum. Et ad hunc sensum argumentationis respondet Tertullianus, Deum esse summum bonum, etiamsi, præsciens futurum peccatum, et potens illud impedire, voluerit illud permittere, quia non Deo, sed voluntati hominis imputatur. Similis quæstio est apud Damascenum in dicto Dialogo; nam objectio Manichæi erat: *Quid autem affers, cur Deus, cum diabolum malum fore prænosset, eum procreavit?* Ubi constat non argumentari Manichæum ex præscientia contra libertatem arbitrii, sed contra bonitatem DEI volentis creare Angelum, quem præsciebat futurum malum; ergo loquebatur de præscientia antecedente voluntatem creandi Angelum. Et in hoc sensu respondet Damascenus, non quidem quod præscientia non tollat libertatem, sed quia non judicavit expedire privare Angelum omni participatione bonitatis suæ, etiamsi prævideret illum male fuisse illa usurum, ut in verbis supra relatis manifestum est. Denique apud Cyrillum evidenter

distinguuntur quæstiones, cur Deus elegerit Judam, quem præsciebat lapsurum; et cur Judæ ad culpam imputetur quod vi præscientiæ faciebat. Et nos non sumimus argumentum ex posteriori quæstione, sed ex priori, quam necesse est intelligi de præscientia antecedente electionem, ac subinde esse conditionatam. Nec potest solum intelligi de electione quoad executionem ejus in tempore factam, sed etiam de æterno proposito, quia non loquitur de malo, quod jam Judas commiserat quando vocatus est, sed de malo futuro post temporalem electionem, et ab æterno præviso ante propositum talis electionis, sub ea conditione quod, si eligeretur, tale malum esset commissurus. Præterquam quod ibi etiam adjungit Cyrillus interrogationem de Angelo et homine, cur creati sint, etiamsi præscirent futuri mali? — Et ratio interrogationis non est quia hoc repugnet libertati, sed quia repugnare videtur divinæ bonitati; et ideo dixit ibidem Cyrillus quod hujusmodi interrogationes sunt quædam accusationes contra Deum, cujus sapientiam et bonitatem defendit, quia ipse optime fecit constituendo Angelum et hominem liberum; unde libertatem supponit, neque illam defendit, quia argumentum non fiebat contra illam ex absoluta præscientia. De his ergo et similibus locis, quæ accurate distinguenda sunt, dubitari non potest, quin in eis sit sermo de præscientia conditionata.

19. *Tollitur admiratio de ethnicis et hæreticis cognoscentibus in Deo conditionatam scientiam. — Neque incredibile videri debet hæreticos scientiam illam cognovisse, in qua intelligenda et defendenda nunc tanto labore insudamus. Nam imprimis adversarii, ad infamandam hanc scientiam, dicunt ab hæreticis esse inventam, Pelagianis scilicet, vel saltem Semipelagianis; quid ergo mirum quod antiqui etiam hæretici illam agnoscere, et ex illa argumentari potuerint: quanquam nos non sensum hæreticorum propter eorum sententiam investigamus, sed ut inde sensus Patrum intelligatur, quia eandem scientiam futurorum, quam hæretici supponebant, admittunt, et, illa stante, objectionibus vel interrogationibus eorum respondent. Deinde August., lib. 1 de Anima et ejus orig., cap. 12, refert Vincentium Victorem, contra quem scribit, in quodam libro disputasse adversus eos qui dicunt: *Cur Deus hominem faciebat, quem, utpote præsciens, sciebat futurum non bonum?* Quam quæstionem ille etiam Vincentius expediebat, non negando illam Dei scientiam, sed quia de*

perfectis operibus debet Deus hominem judicare, non de præcognitis, nec fieri aliquando permittis. In quo sententiam ejus probat Augustinus, addens optimam rationem, quia alias Deus non natum judicaret si propterea creare nolisset, quia non bonum futurum præcisset. Unde considerare licet idem in illa contingere, quod in aliis attributis Dei, in quibus distinguenda est cognitio an sint, a cognitione quid vel quomodo sint: nam prior sæpe est facilis et vulgaris, etiam inter homines parum subtiles, vel etiam indoctos; posterior est alta, et subtilis, et a paucis obtineri potest. Quamvis ergo hæc præscientia conditionata, quoad modum suum, difficile intelligatur, et non sine multa doctrina et subtilitate discernatur, nihilominus, quoad quæstionem seu cognitionem an sit, videtur esse valde communis et vulgaris. Et ad hunc modum locuti videntur de illa hæretici, nescientes forte quid dicerent, nec discernentes inter præscientiam conditionatam et absolutam, et nihilominus verum dicentes, et in re ipsa de præscientia conditionata loquentes. Et, ut antea dicebam, etiam communis plebs fidelium sæpissime orat Deum, hanc scientiam necessario supponendo, quamvis de illa distincte et (ut ita dicam) in actu signato cogitare nesciat. Quin potius etiam, nostris temporibus, legimus in Japonia et India similes interrogationes ab ethnicis proponi prædicatoribus eis annuntiantibus nostram fidem, qui, veluti naturæ lumine ducti, cognoscunt vel supponunt Deum esse præscium omnium futurorum, sive absolute, sive ex aliqua hypothesis nondum intellecta ut de facto futura. Unde, quando interrogationes supponunt præscientiam conditionatam, facile declinantur, negando habere Deum talem præscientiam: nunquam autem id faciunt evangelici prædicatores, magnum enim fuisset scandalum hominibus interrogantibus, neque etiam id fecerunt unquam Patres, ut vidimus.

CAPUT IV.

NEQUE IN AUGUSTINO, NEQUE IN ALIIS PATRIBUS ALIQUID CONTRA PERFECTIONEM DIVINÆ SCIENTIÆ CONDITIONATÆ REPERIRI.

1. *Proponuntur loca Augustini quæ apparent contraria.*—De hæreticis qui conditionatæ scientiæ maxime suffragari videntur. — Non obstantibus omnibus Augustini testimoniis, quæ in præcedenti capite adduximus, defensores contrariæ sententiæ proclamant hanc

scientiam rejectam esse ab Augustino et Prospero, tanquam fundamentum semipelagiani vel pelagiani erroris. Imo addunt aliqui etiam Arianos illam scientiam adinvenisse ad suum errorem explicandum, ex quadam Epistola Alexandri Episcopi Alexandrini, ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum, ubi Alexander refert Christum factum esse filium Dei eximium per gratiam, esseque in nostra potestate filios Dei fieri, non aliter atque ille factus est: *Scriptum namque esse: Filios genui et exaltavi.* Et addit: *At cum illis objiceretur sententia quæ sequitur: Et ipsi spreverunt me, etc., aiunt Deum, cum præscientia et præensione, prænovisse nequitiam ipsum aspernaturum, idcirco ex omnibus eligisse.* Sed si attente leguntur sequentia, et locus Psalmi quem illi hæretici male allegabant, *Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, etc.,* facile intelligitur locutos fuisse illos hæreticos de præscientia absoluta futurorum operum Christi. Sed, esto fuerint locuti de conditionata, quid nostra interest, qui non solum istis, sed etiam pluribus hæreticis notam fuisse hanc scientiam, ut dixi, supra demonstravimus, neque propter illam isti damnantur, sed quia illa male usi sunt. Nec est sanum consilium prudentis alias viri, ut scientiam consentaneam divinæ perfectioni Deo negemus, ut hæreticis resistamus. Nam, sicut non sunt facienda mala ut eveniant bona, ita non est neganda una veritas ut alia defendatur. Alioqui negetur scientia absoluta futurorum meritorum, quia Pelagiani dixerunt ex illa prædestinari homines: tollatur gratia efficax, quia Calvinistæ ad negandam libertatem illa usi sunt: essetque illud consilium potius adhibendum ad non introducendam prædeterminationem physicam, propter difficultatem maximam, quæ est in constituenda differentia inter illam et efficaciam motionis necessitantis, quam ponit Calvinus. Igitur, quidquid hæretici senserint, videamus an Augustinus, impugnando Semipelagianos, a priori sententia circa hanc scientiam recesserit. Unus enim vel alter locus est apud Augustinum, qui nonnullam difficultatem habeat, quia, contra Semipelagianos disputans, non solum videtur eos reprehendere quod hæc scientia male uterentur, sed etiam quod ad suum tuendum errorem illam falso confingerent. Nam in lib. de Prædestinat. Sanctorum, cum in cap. 12 et 13 impugnasset tantum illius scientiæ abusum, in cap. 14 etiam ipsam scientiam refellere videtur; exponens enim

locum Sapient. 4: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, ait: Dictum est enim secundum pericula vitæ hujus, non secundum præscientiam Dei, qui hoc novit quod erat futurum, non quod futurum non erat, id est, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, ut tentationum subtraheretur incertitudo, non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset.* Et lib. 1 de Origin. anim., cap. 12, similem tractans quæstionem, postquam argumentatus est contra abusum talis scientiæ, etiamsi illa daretur, auget responsionem, etiam scientiam ipsam refellendo, sic enim ait: *Quid quod ipsa evanescit omnino præscientia, si quod præscitur, non erit? Quomodo enim recte dicitur præsciri futurum, quod non est futurum? Quomodo ergo puniuntur peccata, quæ nulla sunt, id est, quæ nec vita ista nondum incipiente commissa sunt ante carnem, nec morte præveniente post carnem?* Et simili modo videtur sensisse de hac scientia Prosper in Epistola ad Augustinum, ubi, referens ac reprehendens phantasias Semipelagianorum, primum eos arguit quod gratiam, etiam prævenientem, in præsentia subjicerent meritis sub conditione futuris. Deinde addit: *Sed in tantum commentitiis meritis electionem Dei subjiciunt, ut quia præterita non extant, futura quæ non sint futura confingant, novoque apud illos absurditatis genere, et non agenda præscita sint, et præscita non acta sint.* Denique Damascenus, etiam contra Manichæos, in fine, de solis effectibus aliquando futuris dicit esse præscientiam: *Nam si facturi (inquit) non essemus, nec ipse quidem quod futurum non esset, prænosceret.*

2. *Æquivocatio præscientiæ tollitur, et quid sit verbum præsciendi explicatur, quomodoque ab Augustino acceptum hic.*—Respondetur totam hanc objectionem in æquivocatione unius vocis præscientiæ positam esse; nam quod ad rem attinet, verisimile non est illos Patres sibi fuisse contrarios, et Augustinum præcipue, uno verbo obiter dicto, voluisse destruere quod tam expresse tantaque asseveratione in aliis multis locis docuerat. Dicimus ergo verbum præsciendi, sumptum proprie et in rigore, dicere habitudinem ad rem in tempore futuram, dicit enim antecessionem æternitatis ad tempus. Ita docet Damascenus supra; definiens enim quid sit prænotio, ait: *Prænotio est quæ futura sunt, antequam in ortum prodeant, nosse;* nam in verbo prænosse seu præscire, illa particula præ non dicit habitudinem ad alios actus vel ad res alias, sed ad objectum

ipsum præscitum. Unde dicit antecessionem secundum existentiam realem aliquam futuram, quæ in Deo est antecessio æternitatis ad tempus. De præscientia ergo in hac proprietate sumpta dixit Augustinus, in priori loco citato de Prædestinatione Sanctorum, sententiam illam Sapientis, *Raptus est, etc.,* intelligendam esse secundum pericula vitæ hujus, non secundum præscientiam, utique propriam, quæ est rerum aliquando futurarum; non excludit autem quin possit et debeat intelligi de his periculis vitæ, in quibus malitia mutaret intellectum hominis justi. Nam (ut jam dixi), si talia non sunt pericula, sola ratio periculi non esset sufficiens ad exaggerandam præmaturam mortem, ut specialem gratiam, præsertim in omnibus justis, qui in infantia aut pueritia, vel intra quodcumque breve tempus rapiuntur. Nam in istis non est tantum periculum quin, suppositis communibus auxiliis gratiæ, ex vi causæ et libertatis, sit æque contingens ad utrumlibet quod iste mutetur, vel quod perseveret et crescat in sanctitate. Ergo si anticipatio mortis solum est ex præscientia periculi, profecto etiam est cum contingentia majoris sanctitatis: ergo etiam erit contingens, quod illa mors vel majus bonum vel malum impediatur; ergo similiter est contingens et incertum an sit gratia necne; neque Deus ipse poterit hoc certo cognoscere ac determinate, quomodo talis homo vel puer vitam suam vel illius reliquum tempus esset instituturus. Multo ergo melius locus ille de certa cognitione malitiæ futuræ sub conditione intelligitur, et saltem Augustinus hanc intelligentiam non excludit, sed solum veram et propriam præscientiam, respectu eorum quæ nunquam futura sunt.

3. *Ex Augustino mens Augustini agnoscitur.*—*Præscientia operis nunquam futuri non sufficit ad meritum, vel demeritum.*—Potest autem hæc expositio suaderi, tum quia est necessaria ne Augustinus sibi ipsi contrarius sit, tum in aliis locis, tum in eodem libro in c. 9, ubi illam scientiam ipse supponit, ut vidimus, et in cap. 16 et sequentibus per illam explicat vocationem congruam: tum ex verbis quæ statim subjungit Augustinus: *Non secundum præscientiam Dei, qui hoc præscivit quod futurum erat, non quod futurum non erat, id est, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, ut tentationum subtraheretur incertitudo, non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset.* Quæ omnia pertinent ad præscientiam rerum quæ aliquando futura sunt.